

Anmeldelser

FORTEGNELSE OVER ANMELDELSER

(Anmelderens navn er anført i parentes efter forfatter og titel).

- Karen Klitgaard Poulsen: Blikfang om kvindeæstetik og dameblade. (Vibeke (Pedersen))
- Lars Grønholdt og Flemming Hansen: Reklame i nærradio og lokal-tv, & Bendt Nygaard Jensen og Flemming Hansen (red.): Studier i TV-reklamen. (Jørgen Stigel)
- Ingemar Algulin: Analys av form och innehåll inom humanistisk forskning, & Gunnar Andrén o.a.: Televisionens idévärld: Metod, (Jørgen Bang)
- Gert Z. Nordström: Påverkan genom bilder. (Flemming Søgaard Sørensen)
- Ansa Lønstrup: Musik, film og filmoplevelse. (Søren Schmidt)
- Helle Alrø: TV og video i fremmedsprogsundervisningen. (Inge Heise)
- Andrew Crisell: Understanding Radio. (Per Jauert)
- Len Masterman: Teaching the Media. (Finn Rasmussen)
- Jannicke Eva Poulsen: Metode; Avis, tidsskrift, lov; Ugeblad og reklame; Radio og tv. & Ungdommen i medierne. (Elsebeth Korsgaard)
- Karin Rejler: Se mera! Handbok för tv-tittare. (Henrik Poulsen)
- Forskningsrapporter fra Medieforskningen i Danmarks Radio. (Povl Erik Brøndgaard)
- Ole Prehn: Nærradio og lokal-tv. & Jørgen Poulsen: Hybridnettet og erhvervs-livet. (Jette Buus Graversen)
- Netop udkommet:
Mike Clarke: Teaching Popular Television, (Rigmor Bækholm)

Karen Klitgaard Povlsen: Blikfang om kvindeæstetik og dameblade. Aalborg Universitetsforlag 1987, 449 s., kr. 182,-

Anmeldt af: Vibeke Pedersen, Center for massekommunikation, Københavns Universitet.

Det er Karen Klitgaard Poulsens pointe, at kvindeæstetik kan vi i dag finde i damebladene - og ikke i de efterhånden uddøde kvindeblade.

Damebladene er "på højde med den aktuelle debat om kvindeæstetik", fordi de både indholdsmæssigt og formelt tematiserer "splittelserne, uafgjorthederne, det sanselige, og det glidende subjekt-objektforhold". Kvindebladene - som i dag ikke mere findes her i landet - var i overensstemmelse med kvindebevægelsens tidlige æstetik, en æstetik der i virkeligheden ikke var nogen æstetik, fordi den udelukkende beskæftigede sig med indhold. Kvindebladene afskar den ambivalente kvindelighed og beskæftigede sig kun med den offentlige og det politiske - siger Karen Klitgaard Poulsen. Derfor mistede de deres funktion, de blev kedelige, ufascinerende.

Karen Klitgaard Poulsen finder derimod i Damebladene en især formel tematisering af den kvindelige ambivalens, som til stadighed fornyer sig og derfor kan fastholde fascinationen.

Hun har valgt at koncentrere sin analyse af damebladene om blikket. Herved bliver det en analyse af form og æstetik mere end af indhold, fordi det er her bevægelserne sker. Det er netop en af afhandlingshovedpointer, at udviklingerne i dag

sker i formen, ikke i indholdet. At det er formspillet, ikke politikken, der er det karakteristiske ved 80'erne. Samtidig har Karen Klitgaard Poulsen herved skaffet sig et begreb, et analytisk værktøj, der er velbeskrevet inden for den kvindeæstetiske teori, som den har udviklet sig fra kvindebevægelsens start.

Dobbeltblikket er et centralt begreb i den kvindeæstetiske teori. Det betyder, at kvinder for at blive subjekter må indtage en æstetisk distance til sig selv, udtrykke sig, spejle sig. Det betyder også, at kvinder for at se sig selv, på én gang må se deres eget blik på sig selv og mandens blik på sig selv, altså et dekonstruerende blik - eller et "skelende" blik. Det vil bl.a. sige, at kvinden for at se sig selv må blive bevidst om sin egen funktion som tegn for det mandlige blik. Kvindens bliklyst ligger således i at være på samme tid beskuet og beskuer. Men lysten ved at blive beskuet er ikke udelukkende en passiv lyst, sådan som det offest bliver opfattet. For det at nyde at blive set på, kan også for kvinder være noget aktivt: Kvinden iscenesætter sig selv som skue - som blikfang. Den æstetiske iscenesættelse er et andet karakteristisk træk ved kvindeæstetikken. Kvinder udtrykker sig selv æstetisk ved at æstetisere/iscenesætte hverdagen: Tøjet, maden, hjemmet. Det er en udfoldelse, der igen vurderes ambivalent. På den ene side er æstetiseringen en kompensation for handlen i den virkelige verden, et udtryk for reel magtesløshed - det er en handlen der kun foregår i imaginationen, i fantasien - på den anden side er den et udtryk for en reel protest mod de kvindelige livsomstændigheder og et udtryk for en utopisk længsel.

Det er tematiseringen af disse ambivalenser og dobbeltheder, Karen Klitgaard Poulsen nu finder i de moderne dameblades æstetik, nærmere betegnet i billederne. Hun mener, at det tegn som damebladene benytter - og i højere grad jo mere vi nærmer

os undersøgelsens slutpunkt 84 - er et dynamisk tegn, et a-naturalistisk, ikke referentielt, selvfordoblende tegn, kort sagt et postmodernistisk tegn. Et tegn der er tømt for mening, som udelukkende henviser til sig selv, som ikke henviser til et indhold, men kun til andre tegn. Det er et imaginært tegn, der giver mulighed for at opleve den imaginære fascination, en symbiotisk tilstand hvor skellet mellem subjekt og objekt er udvisket, men også et tegn, der peger på sin egen tegnkarakter, på blikket og iscenesættelsen. Damebladene fremstiller altså et imaginært univers, hvor fantasien kan boltre sig uhindret af virkeligheden. Og dette er i overensstemmelse med træk i kvindeæstetikken: Kvinden behersker ikke verden, hun behersker kun sit eget udtryk og æstetiseringen af sine umiddelbare omgivelser - beherskelse og dynamik for kvinder er beherskelse af stil og bevægeligheden i moden. Kvinden er en konstruktion, et billede. Billedet af kvinden er iscenesat, både reelt og i den fotografiske formgivning.

Bogen er fascinerende, men også irriterende, unødigt vanskelig og tidskrævende at læse. I den første halvdel gennemgås kvindeæstetikteoriene fra den ny kvindebevægelses start. Et stof som det jo er spændende at få præsenteret sammenhængende. Men den meget opremsende præsentation virker hurtigt trættende. Positivt kan man sige, at vi her får indblik i Karen Klitgaard Poulsens arbejdsmetode, alt dette har hun orienteret sig i før hun kommer frem til sine pointer. Men det er et spørgsmål om en sådan sammenhæftning af arbejdsoplysningerne har nogen funktion i en udgivelse. Jeg kunne i stedet have ønsket mig en nærmere uddybning af de centrale teorier og teser, bl.a. teorien om blikket. I den forbindelse undrer det mig at Karen Klitgaard Poulsen ikke har inddraget den angelsaksiske feministiske film og TV teorier overvejelser over mandlige og kvindelige blikke - her er jo netop det

sammenfald mellem kvindeæstetik og massekultur som hun efterlyser i sin indledning. Jeg tænker bl.a. på forskere som Laura Mulvey, E. Ann Kaplan og Tania Modleski.

Karen Klitgaard Poulsen ser stærke paralleller mellem kvindeæstetikken, som den er blevet formuleret af 70'ernes teoretikere og damebladenes æstetik i dag. Damebladene spiller æstetisk på den kvindelige ambivalens. Der er ikke tale om at den overskrides eller gøres bevidst. Problemet forskydes fra indhold til form, og damebladene tilbyder en beherskelse af formspillet.

Det er en anden pointe i afhandlingen, at denne æstetiske udvikling ikke kun findes i damebladene, men overalt i massekulturen. Karen Klitgaard Poulsen sætter derfor spørgsmålstegn ved, om den æstetik, hun har beskrevet så egentlig kan kaldes kvindeæstetik - eller om det der tidligere var beskrevet som kvindeæstetik ikke nu er blevet til æstetikken. At på samme måde som afstanden mellem avantgarden og massekulturen er blevet formindsket, så har mænd og kvinder efterhånden samme livsbetingelser og derfor samme æstetiske lyster.

Hendes grundige gennemgang af kvindeæstetikteorien og hendes "fordomsfrie" analyser af damebladene gør, at hun formår at fange meget præcist, hvad det er for en nødvendig fornyelse, der har bragt damebladene frelst ind i 80'erne og fået dem til at overvinde alle angreb, både implicitte og eksplícite fra kvindebevægelse og kvindefrigørelse. At de nemlig har forstået at opsuge de nye æstetiske lyster i deres eget univers. På den anden side har jeg to indvendinger mod undersøgelsens konklusioner:

Jeg mener ikke at arven fra 70'ernes ideologikritiske tradition, der som Karen Klitgaard Poulsen påpeger ikke altid evnede at fange det fascinationsspørgsmål fordomsløst, er blevet

bragt frelst med ind i 80'erne. Karen Klitgaard Poulsen er selvfølgelig ikke ubevidst om mediernes kulturimperialistiske funktion, det viser alene betragtningerne over formspillet som erstatning for reelle problemløsninger, men når hun slutter fra, at kvindeæstetikken er blevet massekultur til, at dette begreb så ingen mening mere har, mener jeg, at hun er ude på et fejlspor.

For det første vil jeg sige, at kvindeæstetikken er noget der bevæger sig, og som hele tiden vil blive integreret i massekulturen, netop for at den kan blive ved med at fascinerer. Hvis avantgarden og kvindekulturen er blevet opslugt af massekulturen, så er den nok allerede i gang med at søge nye veje. Den massekulturelle avantgarde som vi ser i dag - bl.a. også i musikvideoerne mangler jo f.eks. den kulturkommenterende og -kritiske dimension, som den gamle avantgarde havde. Og det er også klart, at det blik som Karen Klitgaard Poulsen fremanalyserer i damebladene - det skopske blik: som defineres som et dobbeltblik bestående af distance fra mandens objektiviserende blik og det umættelige fra kvindens symbiotiske blik - netop består af de negative komponenter fra begge køns traditionelle blikke - dette blik er et hvileløst distancerende blik, hvis tilfredsstillelse vi kun tror at kunne finde i varekøbet. De positive sider af begge blikke: identifikation og mæthed mangler endnu at få et billedudtryk, eller at blive sat på begreb.

Endelig mener jeg også, at det er en alt for hurtig aflæsning af udtrykket, at hævde at mænds og kvinders livssituation og æstetik nu er ens, eller er ved at blive det. Det er rigtigt, at mændenes udtryk nu også er blevet æstetiseret og tilsyneladende altså "feminiseret". Men ligesom kvinden altså har fået nogle "mandlige" udtryk, har manden altså fået nogle "kvindelige". Men mandebilledet er også dobbelt - bil-

ledet af manden er både ømt og mandigt - som Fausing siger i Fascinationsformer. Vi mangler dybtgående undersøgelser af mandlighedens udvikling og æstetiske udtryk, for at kunne sige hvor kønnene bevæger sig hen, fordi noget ligner er det ikke sikkert at det er det samme. Men det er synd hvis Karen Klitgaard Poulsens grundige og oplysende arbejde skulle blive misbrugt til at slå fast, at nu har mænd og kvinder samme livsbetaingelser, og at kampen for kvinders udtryk er slut i postmodernismens tidsalder.

I stedet læser jeg den som et overbevisende indlæg for at det kvindelige til enhver tid bliver udsat for en kulturel rekonstruktion, som medierne er en væsentlig del af, og for at kvinder og kvindeæstetik er en integreret og vital del af massemediernes udvikling - således at det faktisk er umuligt at forstå og forklare mediernes udvikling uden en dybtgående forståelse af kvinders æstetiske og sociale liv.

Lars Grønholdt og Flemming Hansen: Reklame i nærradio og lokal-tv. Forskningsrapport. Inst. for Afsætningsøkonomi, Handelshøjskolen i København. (u.å.) 66 s.

Bendt Nygaard Jensen og Flemming Hansen (red.): Studier i TV-reklamen. København 1986, Civiløkonomernes Forlag, 175 s., kr. 150,-.

Anmeldt af: Jørgen Stigel, lektor ved Institut for Kommunikation, Aalborg Universitetscenter.